

ПАРАД НАДЗЕІ

(Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.)

Вось што ён пісаў у пасляваенных успа-
мінах: «...адзінае, чым вонкава адрозніваўся
парад, — гэта адсутнасць дэманстрацыі. Адчу-
валася, што адбываецца ён ва ўмовах вайны,
па ўсім: і па ўзбраенні, і па абмундзіраванні, і па
той суровасці, якая бачная была ва ўсіх».

У 8 гадзін раніцы па гучнагаварыцелях
СССР, якія ў тыя дні не выключаліся ні днём,
ні ноччу, пачуліся ўрачыста-хвалюючыя словы
дыктара Юрыя Левітана. На трыбуне маўзалея
— Вярхоўны Галоўнакамандуючы Іосіф Сталін,
а таксама кіраўнікі савецкай дзяржавы: Мола-
таў, Малянкоў, Мікаян, Шчарбакоў і іншыя. Пры-
маў парад герой грамадзянскай вайны Маршал
Савецкага Саюза Сямён Будзёны. У кнізе «Сто
ваенных парадаў» Сямён Міхайлавіч успамінаў:
«У галоўе выскокваю на прастору заснежанай
Краснай плошчы. Прымаю рапарт камандую-
чага парадом генерал-лейтэнанта Паўла Ар-
цем'ева. Аб'язджаю з ім выстраеныя войскі. У
калонах стаялі радавыя вайскоўцы. Але ў тыя
хвіліны яны мне здаваліся цуда-волатамі. Чыр-
вонаармейцы дружна адказвалі на прывітанні.
«Ура!» кацілася па Краснай плошчы, гучнае,
ваяўнічае, прысягальнае. На трыбунах сабралі-
ся члены ўрада, работнікі партыйных і савецкіх
арганізацый, камандзіры Чырвонай Арміі, ста-
ханаўцы, прадстаўнікі савецкай інтэлігенцыі,
Усесаюзнага радыё і друку, акрэдытаваныя ў
сталіцы карэспандэнты замежных газет.

Пасля выступлення Сталіна зводны аркестр,
якім кіраваў аўтар бессмяротнага твора «Разві-
танне славянкі», кампазітар і дырыжор Васіль
Агакін, зайграў мелодыю «Інтэрнацыянала», а
з набярэжнай грываю гарматны салют.

Наш зямляк, генерал-
маёр Кузьма Сінілаў,
адказваў за падрыхтоўку
ваеннага парада
на Краснай плошчы.

У парадзе
ўдзельнічалі ба-
тальёны курсантаў
ваенных вучылі-
шчаў, НКВС, страл-
ковыя, кавалерый-
скія і танкавыя
падрадззяленні,
атрады ўзброеных
рабочых Масквы,
маракі, эскадроны
кавалерыі... У Цэнт-
ральным архіве Мі-

набароны Расійскай Федэрацыі захоўваецца
даведка-даклад каманданта горада Масквы
Кузьмы Сінілава, з якога вядома, што парад
доўжыўся гадзіну і дзве хвіліны, у ім удзельні-
чала 69 батальёнаў — 28 467 чалавек, з іх 5520
апалчэнцаў. Узбраенне і ваенная тэхніка былі
прадстаўлены 296 кулямётамі, 18 мінамётамі,
12 зенітнымі кулямётамі, 140 артылерыйскі-
мі прыладамі рознай магутнасці, 160 танка-
мі. Праз дрэннае надвор'е (моцны снегапад,
завея, абмежаваная бачнасць) у парадзе не
прыняла ўдзелу авіяцыя.

Адразу пасля парада байцы Чырвонай Ар-

Парад доўжыўся гадзіну
і дзве хвіліны, у ім удзельнічала
69 батальёнаў — 28 467 чалавек,
з іх 5520 апалчэнцаў.

мій адправіліся на фронт, для чаго Массавет
выдзеліў 14 трамвайных вагонаў. Да месцаў
баявых дзеянняў, на перадавую воіны накіроў-
валіся таксама на машынах ЗИС-5, у пешым
страі. Сярод іх былі і нашы землякі. Пра гэ-
та пераканаўча напісаў савецкі паэт Мікалай
Старшынаў:

*А над Москвою день небывалый,
Светом пронизанный, голубой...
Идут к Белорусскому вокзалу
От мавзолея — с парада — в бой!*

Ваенны парад атрымаў шырокі міжнародны
рэзананс і выклікаў захапленне, а таксама па-
вагу да савецкага народа і яго войскі, спрыяў
умацаванню міжнароднага прэстыжу СССР.
У свой час франтавікі казалі, што без парада
надзеі, як называлі яны падзею 7 лістапада
1941-га, не было б і парада Перамогі 24 чэр-
веня 1945 года.

Мікалай ШАЎЧЭНКА.

■ Векапомнае

ХАЛАКОСТ:

ТРАГЕДЫЯ БЕЗ ТЭРМІНУ ДАЎНАСЦІ

Амерыканская даследчыца нямецкага паходжання
Аніка Вальке напісала кнігу пра генацыд у Беларусі

Падчас сустрэчы-прэзентацыі ў На-
цыянальнай бібліятэцы гісторык,
дацэнт універсітэта імя Вашынг-
тона ў Сент-Луісе расказала, што
прымусіла яе вывучаць архівы і за-
пісваць успаміны ахвяр Халакосту,
большасць з якіх нарадзілася і вы-
расла на беларускай зямлі.

— На жаль, пасля вайны быў шырока
распаўсюджаны міф аб тым, што яўрэі
не ваявалі, не супраціўляліся, а пасіў-
на праводзілі час у эвакуацыі і чакалі,
пакуль Чырвоная Армія вызваліць краі-
ну, — расказвае Аніка Вальке. — Мне
падалося такое абвінавачванне неспра-
ведлівым, і я паспрабавала абвергнуць
яго менавіта з дапамогай дакладнага
гістарычнага даследавання.

Апошнія 15 гадоў Аніка Вальке працава-
ла ў Нацыянальным архіве Беларусі, архі-
вах Германіі, Расіі, Ізраіля, музеі Халакосту
ў Вашынгтоне. Паралельна брала інтэрв'ю
ў выжыўшых ахвяр Халакосту. Знаходзі-
ла іх у Маскве, Санкт-Пецярбургу, Мінску,
іншых беларускіх гарадах. Гэтыя жаклі-
выя аповеды змешчаны ў кнізе «Піянеры
і партызаны: вусная гісторыя нацысцкага
генацыду ў Беларусі». У ёй расказваецца
аб маладых савецкіх грамадзянах, якія на-
радзіліся ў познія 1920-я — раннія 1930-я
гады, апісваецца іх жыццё да, падчас і пас-
ля Другой сусветнай вайны. Аўтар акцэн-
туе ўвагу на тым, як яны, у асноўным на
акупаванай тэрыторыі Беларусі, выжывалі
з 1941 па 1944 год, як успрымалі тое, што
адбывалася навокал.

Асобную главу Аніка Вальке прысвя-
ціла выжыванню яўрэяў у Мінскім гета,
распавяла пра іх жыццё і ў партызан-
скіх атрадах. У прыватнасці, у сямейным
партызанскім яўрэйскім атрадзе № 106
пад камандаваннем Шолома Зорына на
момант яго злучэння з Чырвонай Арміяй
(ліпень 1944 года) знаходзіўся 141 баец
і 421 член яўрэйскіх сем'яў.

Атрад быў створаны 5 чэрвеня 1943
года ў асноўным з небаяздольных вяз-
няў Мінскага гета. Дзейнічаў у Налі-
боцкай пушчы. Члены атрада не толькі
супраціўляліся гітлераўцам, а і ратавалі
яўрэйскае насельніцтва. Акрамя таго,
атрад Зорына з'яўляўся базай, якая за-

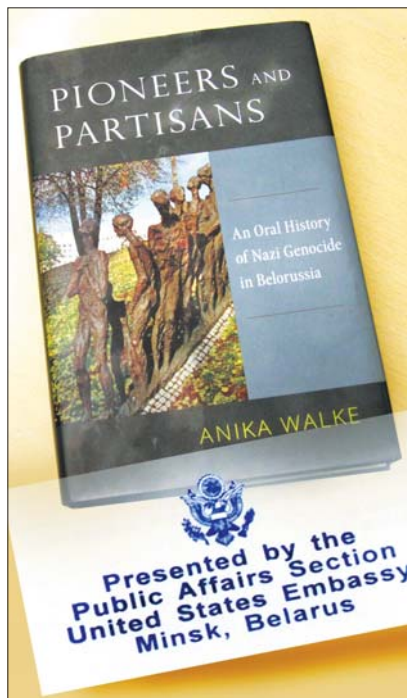
Фота Яўгена ПРЭСЦІКАГА.

Аніка ВАЛЬКЕ: «Тым, хто займаецца
гістарычнай навукай, цікава не толькі,
тое, што людзі расказваюць, а і чаму
яны гэта робяць».

беспечвала іншыя партызанскія злучэн-
ні патрэбнымі спецыялістамі: медыкамі,
збройнікамі, друкарамі для падпольных
друкарняў, краўцамі, шаўцамі...

Як падкрэсліў падчас сустрэчы Часо-
вы Павераны ў справах ЗША ў Беларусі
Роберт РАЙЛІ, гэта вельмі важная кніга.
«У ёй расказваецца аб тым, як Халакост
разгортваўся на тэрыторыях Савецкага
Саюза, якія знаходзіліся пад нацысцкай
акупацыяй, і як савецкія грамадзяне ро-
агавалі на яго, — адзначыў Часовы Паве-
раны. — Кніга складзена на аснове інды-
видуальных вусных гісторыяў людзей, якія
перажылі гэты падзеі. Мы жывём у той
час, калі ёсць спробы перапісаць мінулае
і прадставіць яго ў значна больш пазітыў-
ным выглядзе, больш спрыяльным, чым
тое, што адбывалася на самай справе.
Таму асабліва важна захаваць гэтую па-
мяць. Дзякуючы такім кнігам, свет ніколі
не забудзе пра тыя падзеі».

Вераніка КАНОТА.
kanyuta@zviazda.by

КАБ ПОМНІЛІ НАШЧАДКІ

Брэсцкая крэпасць адзначае
дзве юбілейныя даты

Мемарыяльны комплекс «Брэсцкая крэпасць-герой» ад-
значае сёння сорок пяць гадоў з дня адкрыцця, а музей
абароны Брэсцкай крэпасці святкуе 60-гадовы юбілей.
Сёння комплекс з'яўляецца найбуйнейшым на поста-
вецкай прасторы помнікам, які ўвекавечыў мужнасць
савецкага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

У музеі абароны, які працуе з 1956 года, прадстаўлена каля
чатырох тысяч экспанатаў. І кожны ўвасабляе ў сабе жывую
старонку нашай гісторыі. Падлічана, што за шэсць дзесяці-
годдзяў музей наведалі амаль 24 мільёны чалавек. Клопатамі
найперш работнікаў музея зараз вядомыя імёны больш чым
1000 удзельнікаў абароны крэпасці.

Менавіта пра іх, салдат і афіцэраў гарнізона, шмат гаварыла-
ся на канферэнцыі «Духоўная і гістарычная спадчына Брэсцкай
крэпасці», якая адкрыла шэраг святочных мерапрыемстваў.
У навукова-практычным форуме прынялі ўдзел навукоўцы і
музейныя работнікі нашай краіны і блізкага замежжа. На ўра-
чысты вечар з нагоды двух юбілеяў запрошаны нашчадкі аба-
ронцаў крэпасці і тых людзей, якія мелі дачыненне да стварэння
мемарыяла.

Падрыхтаваны цікавы сумесны праект мемарыяльнага
комплексу і абласнога краязнаўчага музея пад назвай «Крэ-
пасць. Гісторыя. Рарытэты». Тэматычная выстава з фондаў
краязнаўчага музея размесціцца ў суседстве з экспазіцыяй
«Музей вайны — тэрыторыя міру» ў выставачнай зале паўд-
нёва-ўсходняй казармы. Там абяцаюць паказаць нават дошку
і скарбонку з манетами, якія замуравалі ў фундамент цытадэлі
пры закладцы першага каменя ў 1836 годзе. Будучы і іншыя
рарытэты нахшталь асабістых рэчаў камісара Яфіма Фаміна.
Афіцыйнае адкрыццё выставы запланавана на 8 лістапада. У
гэты ж дзень усе музеі Брэсцкай крэпасці будуць працаваць
для наведвальнікаў бясплатна.

Такім чынам супрацоўнікі мемарыяльнага комплексу робяць
унёсак у справу папулярызацыі подзвігу людзей, якія наблізілі
Перамогу. У віншаванні, якое Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь
накіраваў калектыву мемарыяльнага комплексу з нагоды юбі-
леяў, падкрэслена вялікая і пачэсная работа, што праводзіцца
тут па патрыятычным выхаванні моладзі, фарміраванні яе све-
тапогляду і маральных якасцяў.

Святлана ЯСКЕВІЧ.
yackevich@zviazda.by